Katsastusalaa ja taksamittareita koskevat muutokset HE 86/2018

Liikenne- ja viestintävaliokunta

12.9.2018

Björn Ziessler

Periaatteet katsastusala

- Ehdotetulla säädöksellä kevennetään katsastusyrittämiseen liittyviä rajoituksia
  - Rajoitusten poistaminen helpottaa katsastusyritystoiminnan sopeuttamista markkinoiden tarpeisiin.
    - Toimiluparakenne
    - Vapautuminen katsastusvelvoitteesta
    - Vastuuhenkilön edellyttämisestä luopuminen
    - Sanktiointimenettelyn muutokset
- Samalla se kuitenkin vaikeuttaa katsastuksen valvontaa merkittävästi, vaikka jo nykyisellään katsastuksen valvonta on täysin riittämätöntä
  - Koko valmistelu on sisältänyt hirveää hätiköintiä sekä katsastuksen valvonnan ylenkatsomista. Taustalla vaikuttaa olevan halu katsastuspäätöksen merkityksen vähentämisestä.
  - Myös se, että katsastuksen vastuuhenkilöstä luopumista koskevat perustelut pitkälti puuttuvat HE:stä, mutta itse pykälässä muutos on silti toteutettu, ei vastaa hyvän säädösvalmistelun periaatteita.

Katsastuspäätös hallintopäätöksenä

- Katsastuksessa päätetään siitä, saako ajoneuvoa käyttää liikenteessä vai ei.
  - Ajoneuvolain mukaan ”Määräaikaiskatsastuksessa ajoneuvosta tarkastetaan, että se on sitä koskevien säännösten mukaisessa kunnossa; se on turvallinen käytettäväksi liikenteessä; siitä ei aiheudu tarpeettomia ympäristöhaittoja; siitä rekisteriin merkittävät tiedot ovat oikein.”
  - Edellä mainitusta listasta kaikki kohdat ovat sellaisia, että yhteiskunnan toiminnan kannalta oikeat katsastuspäätökset ovat erittäin tärkeitä.
  - Ainoastaan säilyttämällä katsastuspäätös selkeästi hallintopäätöksenä, voidaan yhteiskunnan muita toimintoja rakentaa katsastuspäätösten varaan.
- Koko hallinnonala menettää merkityksensä ja luotettavuutensa, mikäli lainsäädännöstä asti kaikki on laadittu niin, että eri toimijat voivat antaa vastaavassa tilanteessa erilaisen päätöksen.

Katsastuksen valvonnan haasteet

- Nykyisellään Liikenteen turvallisuusvirastossa katsastusta valvoo ja valvontaa koordinoi vain muutama henkilö. Sen lisäksi katsastusta valvoo
  - Katsastustoimipaikka itse omavalvonnan kautta
  - Digitoitujen katsastusasiakirjojen osalta Trafin ostama ulkoinen toimija
  - Toimipaikkojen valvontakäyntien osalta toinen Trafin ostama ulkoinen toimija
  - Toimipaikkojen laitteiden valvonnan osalta kolmas ulkoinen toimija
  - Testiautotoiminnan kautta valvontaa tulee tekemään neljäs ulkoinen toimija
  - Laatujärjestelmän osalta sertifiointiyritys
  - Akkreditoinnin osalta Finas
- Katsastuksen valvonta on aivan levällään jo nykyisellään, ja tällä hankkeella sitä aiotaan vaikeuttaa lisää. Hallituksen esitys esitetyssä muodossa
  - Poistaa testiauton käyttömahdollisuuden yhteen merkkiin tai tietyntyyppisiin ajoneuvoihin keskittyvillä katsastustoimipaikoilla
  - Poistaa tilastollisen valvonnan soveltuvuuden tilastollisen otannan pienentyessä sekä eri tyyppisten autojen erilaisuudesta johtuen
  - Lisää hallintopäätöksen syrjimättömyyttä koskevaa epäselvyyttä ja tuo sitä kautta uusia tehtäviä valvovalle viranomaiselle

Tarina katsastuksesta

- Asiakas esittää katsastustoimipaikalle A perävaunun, jolle pitäisi muuttaa akseliväliä.
- Yrittäjä selvittää yhdessä liittomme teknisen tuen kanssa, että tarvitaan selvitykset seuraavista asioista
  - Valmistajan ohjeen lyhennyksestä ja tekijän todistuksen että tehty valmistajan ohjeiden mukaisesti.
  - Hyväksytyn asiantuntijan lausunto sivusuojauksesta, jarruista
  - Kuormakoritodistus
  - Jarrusovitus
  - Valaisimien asennuksen voi katsastaja tarkastaa hyväksynnän yhteydessä.
- Katsastustoimipaikka A selvittää asiakasta varten mistä saisi H-tason lausunnon jarruista. Kehotetaan menemään toimipaikalle B, joka nettisivujen mukaan tarjoaa ko. palvelua. Käytännössä näin ei kuitenkaan ole.
- Asiakas menee toimipaikalle B, jossa asiakkaalle todetaan ettei tarvita todistusta.
- Toimipaikka A menettää kuljetusyritysasiakkaan iäksi. Toimipaikka B toimii säädösten vastaisesti, mutta saa hyvän asiakaspalvelijan maineen. Valvova viranomainen ei puutu asiaan.

Hallintopäätöksen oikeellisuuden valvonnasta

- Katsastuspäätöksen tekeminen on julkisen vallan käyttämistä. Vaikka julkista valtaa voidaan lainsäädännöllä siirtää yksityisten toteutettavaksi, tulee samalla varmistaa, että hallinnon periaatteet ja hallintopäätöksen oikeellisuus eivät vaarannu. Myös verojen ja vakuutusten valvonta on osa tätä hallintopäätöstä.
- Hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset heikentävät katsastuspäätösten oikeellisuutta, ja siten vaarantavat näiden varaan rakentuvien yhteiskunnan toimintojen oikeellisuutta.
- Pelkästään se, että virheellinen päätös voi teoreettisesti johtaa sanktioihin, ei lisää hallintopäätöksen luotettavuutta, kun valvonta tosiasiassa on täysin riittämätöntä ja sattumanvaraista.
- Samassa yhteydessä tulee myös huomioida, että Liikkuvan poliisin lakkauttamisen myötä tienpäällä tehtävä, määräaikaiskatsastuksen kanssa rinnakkainen valvonta on vähentynyt olemattomaksi.

Suhde alempaan lainsäädäntöön

- Katsastuslainsäädännön osalta hanke on osa LVM:n hanketta ”Katsastuspaketti 2”
- Paketti sisältää myös muutosehdotuksia Valtioneuvoston asetukseen liikenteessä käytettävien ajoneuvojen liikennekelpoisuuden valvonnasta 1245/2002
  - Jarrullisten perävaunujen katsastusvelvollisuuden poisto
    - Jarrullisten perävaunujen katsastusvelvollisuuden poisto heikentää liikenneturvallisuutta merkittävästi. Vaikutusarvion laskentakaavat ovat täysin pielessä
  - Museoautojen katsastusvelvollisuuden poisto
    - Museoautojen katsastusvelvollisuuden poisto aiheuttaa merkittävän veronkiertomahdollisuuden, jota ei vaikutusarvioissa ole huomioitu laisinkaan.

Mitä pitäisi tehdä

- Ehdotettu muutos voidaan tehdä, mutta katsastuksen valvontaan on panostettava
  - Valvovien tahojen määrää on vähennettävä vähintään puolella - Jo tätä kautta saatu säästö lisäisi tosiasiallisesti myös resursseja
  - Valvonnan resursseja on lisättävä merkittävästi.
  - Valvovan viranomaisen on pyydettäessä annettava säädösten edellyttämällä tavalla tulkintansa yksittäisistä säädöksistä.
  - Valvovan viranomaisen on puututtava ilmoitettuihin väärinkäytöksiin – nykyisin valtaosa ilmoituksista ei johda mihinkään
- Tällöin ehdotus kuitenkin tosiasiallisesti lisäisi yhteiskunnan kustannuksia eikä pienentäisi niitä toisin kuin perusteluissa on todettu
  - Yhteiskunnan resurssissäästöä tuo käytännössä ainoastaan HE:n toimiluparakenteen yksinkertaistaminen, testiauton mahdollistaminen sekä sanktioinnin muutos.

Taksamittarit

- Muutosehdotukset vaikuttavat hätiköidyiltä
  - Ei ole ollut lausunnolla
  - Vaikutusarviot laadittu kevyesti
  - Käytetty termejä, joita ei ole määritelty, kuten esim. ”tekninen käyttöyhteys” ja ”riittävä taso”.
- Taksamittarin hyväksyntään liittyvä mittalaitedirektiivin valvonnan siirto Liikenneturvallisuusviranomaiselle lisää mittalaitevalvonnan sekavuutta ja luo uutta päällekkäisyyttä.